

V Ljubljani, 15. januarja 1914.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXV.

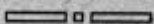
Štev. 1.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. Pav. Flerè: Merstveno oblikoslovje v delovni šoli.	1
2. „Story hour“	5
3. Ana Pfeifer: Nekaj o rednih in nerednih otrocih, in nekaj o rednih in nerednih gospodarjih in gospodinjah.	7
4. Erzé: Meteorji.	11
5. Književno poročilo :	
Ocene	16
Novosti	18
6. Razgled: Časopisni vpogled 19. — Pedagoški paberki 20. — Šolske in učiteljske vesti 21. — Srednje in višješolski vestnik 22. — Razne vesti 23.	

Last in založba

Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

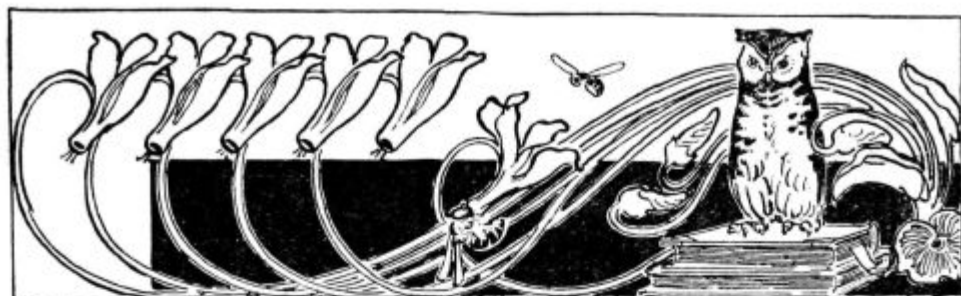
Listnica upravnništva.

To številko pošljemo vsem dosedanjim naročnikom, tudi tistim, katerim se je morala ustaviti 12. številka lanskega letnika ter jih prosimo, da nam ostanejo zvesti v bodoče ter nam pridobe še novih naročnikov. Osobito se obračamo do okr. učit. društev. Pri vsakem učit. društvu naj vzame kak požrtvovalen član vso zadevo v roke ter skuša z osebno agitacijo pridobiti novih članov. Popotnik je postal vsled klerikalnnga bojkota pasiven, in če se razmere ne izboljšajo, bo moral prenehati. Četudi je učiteljstvo na Kranskem najslabše plačano, pogrešamo vendar med njegovimi naročniki še marsikoga, ki bi te krajcarje že še utrpel. Neumljivo pa nam je, zakaj stoji izvenkranjsko učiteljstvo tako apatično nasproti Popotniku?! Popotnik je Zavezina last, odgovorni smo torej vsi za njegov prcvvit in blaginjo. Na delo tedaj vsi Zavezniki brez razlike spola, branimo svojo last, saj s tem branimo tudi svojo čast! Naj ne pride trenutek, ko bi nam kdaj očitali zanamci, da je naša brezbriznost pokopala edin slovenski pedagoški list!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četr leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju — Rokopise je pošiljati ravnatelju
:: M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) šte. 6 ::

:: Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ::

PAV. FLERÉ:

MERSTVENO OBLIKOSLOVJE V DELOVNI ŠOLI.

Stara resnica je, da ljudje, ki imajo opraviti pri svojem poslu z merjenjem, nimajo „očesa za mero“. V mestu vzrasli še manj ko oni z dežele, ker še manj so imeli v svoji mladosti prilike, da se o tem pouče. In moški manj ko ženske, ker te so se vadile pri ženskih ročnih delih in v življenju kakor gospodinje. Pa ne potrebuje moški tega? O tem pač ne bomo razpravljali, oglejmo si rajše, kako se ozira na te življenjske potrebe pouk v merstvenem oblikoslovju v šolah, ki jim je učni princip delo.

Lay¹ pravi: Pouk v risanju mora pojmovati in navaditi predstavljati reči in pojave v življenju narave in ljudi, torej pouka o stvareh prostorno, računstvo številčno, geometrijski pouk številčno prostorno. Tri ogle pri trikotniku vzamemo lahko kar kot pozicije (postavke), kot število, ali kot pozicije v prostoru, kot geometrijski objekt.

Didaktično nujno je torej treba, da spoznamo: geometrija se peča s pozicijskimi sistemi v prostoru; tipanje in premikanje očesa in roke je treba upoštevati pri pouku v merstvenem oblikoslovju, ker pomenita podlago pri izobraževanju pojmovanja oblikovnih likov. — Zato zahteva Lay: Napravljjanje in podavanje geometrijskih likov s pomočjo plastilina, papirja, lepenke itd. je treba poudarjati, četudi se kaže sintetična narava matematike, nastavljanje, konstruiranje in torej uporaba tipalnih in premičnih zaznav pri geometrijskem pouku veliko bolj kakor v računstvu.

Zahteva pa se vsled velike sorodnosti geometrijskega risanja, aritmetike in geometrije splošno, da se jih postavi v menjajoči tok že takoj v prvem šolskem letu, da se predstavlja v njih snovi iz stvarnega pouka.

Tudi klic po učnem načrtu za merstveno oblikoslovje v ljudski šoli, ki bi upošteval praktično uporabo, je vedno glasnejši. Ehlers² za-

¹ W. A. Lay: Die Tatschule.

² W. Ehlers: Lebensunterricht.

hteva: Upoštevati mora pred vsem formalen smoter: Izobrazba predstav o prostoru na podlagi obsežnega čutnega delovanja (ogledovanje, presojanje, merjenje, preračunavanje, risanje, izrezovanje, oblikovanje, ročno delo v lepenki in lesu), dokazovati mora naučiti s polnim vpogledom in logično bistrotstjo, združevati dejstva, posnemati zveze. Kot dostavek je treba zahtevati samostojno izračunavanje resničnih ploskev in teles, da se uporablja znanje, ki je potrebno za meščansko in obrtno življenje, vsestransko na mnogih vajah. Če se zahteva za dečke še, da rišejo z ravnilom navadne predmete v temelju, pročelju in od strani (ev. v pouku pri risanju), je to le spopolnitev, ki sledi iz gornjega.

In zdaj o postopku!

Maks J. Langguth iz Leipziga je pisal o tem predmetu v „Aus der Praxis d. A. S.“ in njegova so izvajanja, ki jih podajam v naslednjem na kratko.

Merjenje in presojanje se začne že v elementarnem razredu, ko se navadi otrok rabiti naravne mere, ki so mu zapisane na telo. Tedaj se meri s prsti na rokah, z rokami, z nogami, s koraki, vse kar ga zanima. Pa že ta mali šolarček se ne zadovoljuje več s tem merjenjem, že uravnava svoje oko na razdalje, ki jih opazuje ter jih hoče presoditi od daleč, in z merjenjem in presojanjem skuša zvezati v zraku predstavo svojih merskih ednot.

V tretjem šolskem letu zahteva učna snov ne le, da se seznanijo z umetnim merilom, ampak da tudi zna meriti. V domoznanstvu moramo napraviti načrte šolske sobe, šolskega poslopja in posestva. Tu ne začenjamo takoj z linearnim predstavljanjem, to šele pripravimo z različno širokimi papirnatimi traki, ki jih najprej polagamo, potem nalepimo. Za to že pa je treba pravega merjenja in presoje, že tu moramo seznaniti otroke z umetnim merilom.

Šola ima meter, vsak učenec 40—50 cm dolgo ravnilo z merilom in še krajše ravnilo tudi z merilom za risanje manjših razdalj. Odreže si tudi meter dolgo nit, ki jo zavozla na konceh. Daljši lesen drog z mersko razdelitvijo za določanje večjih višin ima šola. Otrok si določi tudi meter med rokami, ob životu, mera mu je tudi mezinec na roki (= 5 cm); poišče si na roki tudi decimeter. To potrebno za hitro merjenje, kakor merijo trgovci „brače“, „vatle“, „komolce“ — Nемеc pravi „überschlagendes Messen“). Če se meri večje razdalje, se godi to v skupinah 2 do 3 učencev, da si med seboj pomagajo, nadzorujejo in popravljajo. Pri manjših meritvah meri vsak učenec za sé.

Langguth je priobčil več vrst vaj v merjenju in presojanju, ki „ne zahtevajo posneme“, ampak so le nekak „načrt za potreben red“. In njih to:

Merjenje in presojanje večjih dolžin (večkratnik metra do desetkratnika).

1. Merjenje večjih vodoravnih dolžin.
2. Hitro merjenje. (Presojanje pol in četrt metra. Potem premeriti!)
3. Iskanje daljših, pol in dvakratnih dolžin na oko.
4. Delitev večjih dolžin na oko: razpolovljenje, razpolovljenje polovice itd., dokler se ne dobi enote, ki je blizu metra. Potem izračunanje vse razdalje.
5. Merjenje višin (do visokosti šolske sobe).
6. Iskanje enako visokih predmetov v šolski sobi.
7. Poišči predmete v svoji okolici, ki so tako visoki kakor ti, poišči višje in nižje predmete!
8. Kateri predmeti so v polovični višini šolske sobe, kateri segajo vanjo, kateri v četrtinski? Vzemi za primer najprej sobine kote!
9. Iskanje navpične enmeterske višine na predmetih.
10. Delitev višin pri predmetih na oko: vedno razpolovljenje (prim. 4.).
11. Presojanje in merjenje višin od tal sredi sobe. Primerjaj merjene višine! Izračuni razliko! Kolikrat višji je ta predmet od onega? Primerjaj merjene in nemerjene višine! Presodi razliko!
12. Primerjatev s presojanjem in merjenjem navpičnih in vodoravnih dolžin.

Podobno se godi tudi pri merjenju in presojanju krajših dolžin pod enim metrom. Če pa se je tu govorilo celo o črtah, ki so bile narisane na šolsko tablo, preidejo na to, da se predstavlja z risanjem zahtevane razdalje. To se godi z ravnalom in brez ravnala. Vse, kar se je narisalo, se seveda natančno premeri, pa spet razpolavlja, razčetrta itd. na oko.

Težje kakor presojanje ravnih črt in predstavljanje zahtevanih dolžin, je presojanje razdalj točk, za to se rabi polaganje graha. Najprej v znanih smereh, potem v poševnih, nato križema — meri pa tukaj mezinec.

Presojanje in merjenje posreduje poznavanje velikosti in oblike, nastavlja pa tudi probleme in naloge, pri katerih se zgoščujejo in ustvarjajo geometrijski pojmi.

Postopek.

Pogledamo skozi okno in vidimo trioglato tratico, ki jo omejujejo železne palice v ravnih črtah. Ko smo presojali te različne dolžine iz večje oddaljenosti, smo prišli sami čisto iz praktičnih vzrokov na razne smeri, v katerih so se stekale železne palice, torej na kot. (Kota pojem in besedo imamo celo kar v šolski sobi najprej, jaz bi ga ne iskal šele skozi okno!)

Drugič! Spet drugič! Oj prilik za to!

Potem se je iskalo najprej samostojno podobne like v šolski sobi, v šoli, na poti domov, na izprehodih, v parku; vse to se je moralo po-

ročati in opisati. Tako dobimo naravno, kjer izhajamo in naskar naslanjamo geometrijski pouk; ne pa še nazornih sredstev, na katerih bi dobili jasne predstave osnovnega lika v prostoru. Predmetov niso videli vsi otroci, opazovali so le površno, zaznavali prav tako. Jasen, dozorel nazor se pa ne veže tudi na to, da bi le opazovali tipičen model. Res stoji tu v sredini pouka konkretno, pouk pa je razgovor o stvari in ne v stvari. Da bi se dosegel pojem z risanjem, ni prav. Abstrakcija je prezgodnja, nasilna, neposredna, in posledice se poznajo pri hitrem pozabljanju, pri narisavanju, pri izrezavanju. Pa naj govori okrajšan primer o

rombu.

Priprava: Izbere se za razno uporaben hrbet iz lepenke od porabljenih risarskih blokov. Ti leže v šoli na mizi v treh kopicah, da se rabijo lahko takoj. Zaboječki — stare škatlje od cigar — v omari imajo za vsakega pripravljeno vse: risarske potrebščine, plastilino, sukanec, škarje in malo merilce in risarski žrebljički.

Napravili so si s pomočjo teh predmetov kvadrata, premerili kote potem pa s potegnjenjem enega ogla izpremenili lik. 1. Kaj še imamo? Štiri kote — četverokotnik — enake stranice — paroma vzporedne. 2. Česa nimamo več? Pravih kotov. Združite stavke!

Napravili so spet kvadrat, nonovo so ga raztegnili, potem pa natančno opazovali, kaj se godi s koti: nasproti ležeči so enaki. Če je ta ostrejši, je tudi nasprotni. Niso pa enaki le po obliki, ampak tudi v velikosti, o čemer se prepričajo s transporterjem — in iz tega nastanejo naloge o rombovi obliki.

Določiti pa je še pravilo o diagonalah. Spet mora nastati kvadrat in ta dobi svoje diagonale, ki jih drže napete kroglice iz plastilina. Kakor pri kotih, tako se je izvedelo tudi o neenakostih diagonal, v njih lastnem razpolovljenju in razpolovljenju rombovih kotov.

In zdaj pride vaja za utrditev in razjasnitev pojma „romb“: izrezavanje, delo z nitmi, polaganje palčic imajo tu svojo besedo in zlasti polaganje palčic je tu znamenito, ker usposobi učenca za konstruiranje romba v vseh mogočih legah.

Še dvem odličnim zaznamkom Langguthovim naj bo dovoljen tu prostor, o tem, kako se pridobiva geometrične stavke in primer, kako se izračuni prostornina.

Pridobivanje geometričnih stavkov.

— Zdaj navadno razvija učitelj učni stavek pri tabli, le tupatam mu pomagajo učenci. Ta pomoč pa je pogosto le navidezna in razentega se učenec niti ne zaveda postavnega značaja učnega stavka, njegove splošne vrednosti in nerazdružnosti. Če pa vodijo posamezna dela vseh učencev k istemu dobitku, se zaveda vsak delavec sile zakona in s tem

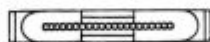
pomena učnih stavkov. In ker navadno ne razumevajo geometrijskih resnic pri razvijanju stavkov ter si jih prisvoje le mehanično, se zapazi pozneje pri uporabi stavkov skrajno neprijeten mehanizem in neodpravljiva brezmiselnost, ki sta navadno vzrok mnogih pogreškov. To se lahko odpravi le, če se združi pri pridobivanju stavkov popolno jasnost v stvari in poti.

— Zato je treba, da delajo tudi na polju oblikoslovja skrajno samostojno vsi učenci v obliki posameznih del, da se obravnava torej pouk delovno. Potem se vedno lahko prepriča o tem, koliko je delal posameznik pri skupnem delu, kakor tudi, kolika je njegova jasnost pri predstavah. Pri manualnem delu so pogreški celo tako veliki, da jih opazijo učenci sami.

Primer izračunanja prostornine kvadratne piramide.

— Izračunati jo je treba iz piramidne višine in višine stranice. Preden se začne z rešitvijo naloge, pojasnijo učenci samostojno zveze med ne-navadnimi danimi deli in navadnimi. Ta razjasnitev pa se ne zgodi s planimetričnim skiciranjem in z nebistvenim, dostikrat se odstranjujočim predstavljanjem in pripovedovanjem, ampak s plastičnim delom. V delovnih skupinah dela razred na risarskih deskah s paličicami, kroglicami iz plastilina in z nitmi, spusti od vrha piramide navpičnico iz niti in plastilina, jo pritrdi, na tleh pa potegne navpično nit še z vrha piramide kot višino stranice do spodnjega roba ter zaključi nekako pod pritiskom zakona vztrajnosti pravokotni pomožni trikotnik, ki kaže učencu na pitagorejski stavek.

Da bi nam bilo to vse, prav vse novo? Slovensko učiteljstvo je zlasti v oblikoslovju hodilo svojo pot in praktično je bilo, četudi se je naslanjalo še na Kehra in Krausa. To dokazuje tudi Val. Pulkova razprava v „Popotniku“ l. 1909., str. 334. in 372.

„STORY HOUR“.¹

Ljudje, ki so bili v Ameriki pa niso lovili samo dolarje, ampak tudi spoznali ameriško življenje in razne javne uredbe, vedo mnogo zanimivega povedati o „urah za pravljice“, ki jih tamkaj v javnih knjižnicah prirejajo za otroke.

V Bostonu, v New Yorku, v Chicagu in v mnogih drugih mestih je navadno ob 5. uri popoldne „ura za pravljice“ — story hour. Otrok se zbere vedno toliko, da je dvorana natlačeno polna in dostikrat je na-

¹ Ponatis iz „Slov. Nar.“ štev. 293 ex 1913.

vzočih tudi vse polno mater, tudi takih, ki še angleškega jezika niso zmožne. Tem materam zadostuje, da vidijo na obrazih svojih otrok, kako veselje in kak užitek jim je poslušanje bajk in pravljic.

Spoznanje, da so bajke in pravljice velikega pomena za vzgojo duha, srca in značaja otrok, je že staro, a samo praktični Amerikanci so znali poskrbeti za uresničenje tega spoznanja. Uvedli so v javnih knjižnicah čitanje pravljic in bajk za otroke. V javnih knjižnicah so skoro povsod nastavljene same knjižničarke. To je tam dobro plačan ženski poklic. A pri oddajanju teh služb je eno prvih vprašanj: Ali znate pravljice čitati? V Ameriki ne pazijo samo, da se otrokom čitajo dobre pravljice, ampak pazijo tudi na to, da je čitanje lepo in dobro.

Ne da se popisati, kak vpliv ima to na otroke. Poslušati lepo, umetniško čitanje bajk in pravljic, je zanje največje veselje, užitek vseh užitkov in vpliva nanje v vzgojnem oziru kar najbolje. Taki otroci postanejo dovzetni za vse, kar je lepo, v njih srcih vzklijejo najplemenitejši čuti in postanejo polni živahnosti in agilnosti.

V Bostonu in v New Yorku je izšlo že vse polno knjig, ki uče, kake pravljice in bajke je otrokom čitati in kako jih je čitati. Ti nauki zahtevajo posebno, naj se otrokom čitajo pravljice iz njihovih staršev domovine. Nemškimi otrokom se čitajo Grimmove bajke, zamorskim vesele povesti Briarja Rabitta, irskim skrivnostne pravljice o rojenicah, a v zadnjem času se čitajo otrokom slovenskih staršev tudi slovenske pravljice — seveda vse v angleškem jeziku.

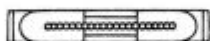
Znameniti angleški pedagog Everett piše v svoji „Story Telling and Education“: „Pravljice naj v naših časih igrajo pri vzgoji zopet tisto vlogo, kakor v prazgodovinskih časih. Takrat so po pravljicah učili ljudstvo vere in nravnosti, vzdrževali po njih tradicije in gojili domoljubje. Današnja šola nauči otroke sicer mnogo koristnih reči, a vendar jim ne daje tega, kar so jim dajale pravljice in bajke. Naj ta nedostatek šolske vzgoje nadomesti javno čitanje pravljic“.

Nemški učitelj Tews, urednik glasila društva za ljudsko prcveto, se v svojem listu z veliko vnemo zavzema za posnemanje ameriškega zgleda. Ta učitelj piše: dobro pripovedovati in čitati znati, to spada med najvažnejše naloge učiteljev. V šolah se sicer mladina mnogočesa nauči, toda v šolah se vse premalo čita in premalo pripoveduje in vse čitanje in pripovedovanje je tako neslano moralizujuče, da ne zaleže skoro nič. V šolah se premalo čita in premalo pripoveduje, preveč pa izprašuje in dresira. Šola duši otročjo fantazijo in ubija v otrokih poet. Metodika pri šolski vzgoji je na sebi sicer lepa stvar, a vendar le postranskega pomena, le tehničen pripomoček, drugega nič. Dobro in lepo pripovedovanje bajk in pravljic je znamenit vzgojni pripomoček in spada med najvažnejša spopolnila šolskega pouka. Pripovedovanje bajk in pravljic

vpliva ugodno na otroške duše in srca, razvija njih fantazijo, jim vceplja domoljubno mišljenje in budi v njih zgovornost. Iz malobesednih otrok postanejo le čmerni ljudje, zgovorni otroci, ki se nauče lepo in gladko govoriti in pripovedovati, tudi pozneje v življenju laglje izhajajo“.

Slovani imamo pravi zaklad najlepših pravljic in bajk, a kako malo ljudi je še, ki jih poznajo. Kakor zamira narodna pesem, tako padajo v pozabo tudi narodne pravljice in bajke. Naša mladinska literatura je sicer že precej znatna, a dosti ni vredna. Spisovanje mladinskih spisov je menda postalo industrija, kakor spisovanje molitvenikov. „Slovenska Matica“ izdaja narodne pesmi z najbolj neumnimi variacijami, samo da ugodni kaprici nekaterih znanstvenikov ter potrosi za to ogromne vsote — kdaj bo že prišla do tega, da bi izdala narodne pravljice in bajke? Slovenskim materam priporočamo, naj kolikor jim je možno, posnemajo zgled Američanov in naj šolsko vzgojo izpopolnjujejo s tem, da v lepi obliki pripovedujejo svojim otrokom naše narodne pravljice, saj je gotovo, da ostanejo „story hour“ še dolgo časa samo ameriška uredba.

ANA PFEIFER, KAPELE.

NEKAJ O REDNIH IN NEREDNIH OTROCIH, IN NEKAJ O REDNIH IN NEREDNIH GOSPODAR- JIH IN GOSPODINJAH.

I.

Prečitali smo berilo „Blaže in Nežica“ v „Začetnici“ in odložili berila. Kakšen deček je bil Blažek, ker ni imel svojih reči v redu? Nereden. In kakšna je bila Nežica, ker je imela svoje reči v redu? Redna. Povejte mi, kako imajo redni otroci svoje stvari? Vse imajo lepo spravljeno v cekru. Kadar je treba iti v šolo, pa kar vzamejo. Imate pa tudi še druge stvari, ne samo šolsko orodje. Obleka je spravljena v omari ali pa v kofru. Robec je v „ladelcu“. Klobuk je v omari. Jaz pa ga na klin obesim. Jaz pa ga v popir zavijem, kadar pridem od maše in denem v „ladelc“.

Kako pa imajo neredni otroci svoje stvari? Vse razmetane, potlej se jim pa vse raztepe. Če knjigo na peč položijo, pa ni nič ovita, pa je prah na peči, pa se zamaže. Včasih je tudi na peči kaj vode razlite, pa knjigo gor položi, pa se vse na njej pozna. Kamenček ali svinčnik raztepejo po fleh, pa mati pometejo, pa na smetišče zanesejo, potlej pa nimajo, pa je treba družega kupiti. Jaz: Franc H. je pustil svoje šolsko naznanilo na klopi, pa ga je Jožek v roke dobil, pa mu je vse štiriogle

odgriznil; ali ste ga videli, kakšno je bilo? — Jaz pa moram zmerom skriti cekar pod klop, da ga Zlata ne najde, drugače mi vse razmeče. Jaz moram tudi zmerom cekar skriti pred našo Nežo. Enkrat ga je hotela imeti, jaz ji ga pa nisem dala, pa sem ga položila gor na štelažo, pa je bila jezna; potlej sem pa šla vun, pa je Neža gor zlezla in mi je ves cekar v blato zapodila. Jaz sem pa včeraj svinčnik v koledarju pustila, pa ga ni bilo, pa sem tako „bečala“: Mama, kje je moj svinčnik? Potlej so ga pa mama v koledarju našli pa so rekli: Ali ga vidiš, tukaj je tvoj svinčnik. Jaz sem se pa na mlaki umival, pa sem klobuk v travo položil, pa mi ga je prasica vzela.

Jaz: Vidim, da veliko veste o rednih in nerednih otrocih. Zdaj mi pa o njih še nekaj napišite. Vzemite tablice, ena, dve, tri!

Mladi pisatelji razmotrivajo, katero temo bi si izbrali, in se spravijo na delo. Medtem se vname tudi zanimiv boj za literarno last: „Jaz sem hotel zapisati, kako je Hotkova Linčka prišla k nam na pašo, pa je dala klobuk v travo, pa ji je prasica klobuk vzela pa ga je okoli sukala, zdaj pa pravi Janče, da bo on to zapisal!“ Janža se zagovarja: „Pa je bila naša prasica, ki je klobuk vzela!“ Jaz: Le pišita oba, bomo videli, kateri zna lepše pisati!“

Spisi.¹⁾

1. Jaz sem enkrat pustil tablo na klopi, pa je Janža vrgel na gnoj, potlej sem jo pa iskal, pa je Janža šel ponjo.

2. Jaz in Urek sva pasla, pa je Linčka Hotkova prišla na pašo, pa je pustila klobuk na travi, pa pride prese, pa ga zagrizne in se vrti okol.

3. Jaz, da pridem od maše, pa se slečem potem pa ga spravim, potem pa se oblečem v staro capje (tukajšnji izraz za „obleko“) potem pa grem jest, potem pa se motit, potem pa grem v vas k sosedovi Pepi, potem pa se motimo.

4. Naš Jože ni vedel, kje je torba in klobuk, pa mu je mama rekla: Blaže (z ozirom na Blažeta v berilu), ali boš vse zgubil? Pa se je tak Cenek smejal.

5. Jaz sem imela svinčnik v koledarju, potem sem pa „bečala“: mama! Pa je bilo v koledarju.

6. Naš Miha je imel klobuk na peči pa se je zamazal, pa ga je iskal in iskal pa ga ni našel, pa so rekli mati, da bi šla jaz iskat, pa sem ga našla.

7. Jaz vse orodje imam v kraju, cekar imam na štelaži, šolsko orodje imam v cekru, ruto imam v omari pa včasih tud na „štangi“, jaz imam vse v pravem redu, krilo pa v omari; jaz imam vse v redu, pa nič nimam na peči. (Jako samozavestno!)

8. Ko sem prišla domu in ga obesim, in je Franc prišel in je cekar vzel in je zanesel v hišco, in sem ga natolkla in se je jokal in je mami povedal.

¹ V spisih je dopolnjena interpunkcija in so popravljene pravopisne napake; glede vsebine in izražanja pa so popolnoma izvorni.

9. Mi moramo spravljati šolsko orodje, ka ne pridejo deca ka ne razmečejo, potem pa velijo mati: vi si morate spravljati ka še vam ne bojo razmetali ko Pepi.

10. Kako majo neredni otroci razmetano, pa tak iščejo. Pa grejo pometat, pa na smetišče vržejo, pa ko je „cajt“ iti v šolo pa nimajo orodja, pa matero prašajo: Kje je moj svinčnik pa kamenček, pa velijo mati: Kaj nimaš nič reda? Pa se jočejo. Pa velijo mati: Da te ne bom natepla! Pa si je sam kriv.

II.

Včeraj smo slišali, kako imajo redni otroci svoje reči. Danes bi pa še rada nekaj slišala o rednih gospodarjih in gospodinjah.

Zopet se razvozljajo jezički. Pustim jim, kakor navadno, njih tek; samo, kadar je voz v nevarnosti, zapustiti svoj tir, posežem s kakim vprašanjem, še raje s kakim „prispevkom“, vmes; v obče se pa držim Scharrelmanna, ki pravi: „Das ganze Fragen- und Antwortspiel macht die Kinder faul und dumm. Faul, weil die Kinder gewohnt werden, immer erst eine Frage zu hören, ehe sie ihr Nachdenken in Bewegung setzen; dumm, weil die Frage stets das Beste vorsagt.“ Tako so se moji učenci navadili, pripovedovati samostojno, izražati svoje misli, svoja čustva, govoriti v svojem jeziku. Slike, ki vstajajo pred našimi očmi, so žive resnične slike iz otroškega opazovanja in življenja, niso suhoparni, sistematični podatki brez duše; niso umetno oblečene v tuji jezik knjig in odraslih ljudi, ampak podane v domači, otroški govorici; niso osnovane po eni glavi, po nezmotljivi glavi učiteljevi, ampak sestavili smo jih skupno, vsak s svojimi najboljšimi močmi. Veselje, s katerim so bile ustvarjene, odseva vidno iz pismenega dela našega nazornega pouka, iz prostih spisov.

Torej: Redni gospodarji trsje o pravem času vežejo, da se ne otepe, in špricajo. Redni gospodarji blago (tukajšnji izraz za „živino“) o pravem času krmijo. Redne gospodinje hišo vsak dan pometajo, in podpečjek tudi vsako soboto. Pri rednih ljudeh vsak dan o pravem času kosilo kuhajo, potem pa deca o pravem času pridejo v šolo. Pri rednih ljudeh imajo hišo pobeljeno in znotraj lepo zmalano. Pri rednih ljudeh pajčevine s stene zmetajo. „Špampet“ imajo lepo postlan. Na deco gledajo in jih doma lepo učijo, potlej pa v šoli dobro znajo.

Neredni ljudje imajo v hiši vse razmetano, potlej jih je pa sram, če kdo pride. Včasih nič kosila ne skušajo. Blaga (živine) ne krmijo dobro, pa je suho, pa dá slabo mleko. Dece ne umivajo, pa hodijo deca umazani in raztrgani. Naša mati nas pa zmer lepo oblačijo in nam nikdar ne daje raztrganim hoditi, če pa ima kdo raztrgan rokav, pa pravijo pri nas doma, da se mu je „razcvelo“. V steni imajo luknje, pa jih nič ne zadelajo, pa pridejo miši v hišo.

Spisi.

1. Pa če je blago (živina) umazano pa grejo ž njimi v Sotlo, ko jih skopljejo, pa jih ženejo domov, pa ko so doma, pa privežejo za „forželj“.

2. Redni otroci in ljudje imajo zmerom lepo obleko, pa v hiši vse snažno; vse obleke nimajo nikdar grde, krila, robače (srajce) in rokavcev.

3. Naša mama imajo čedno steno; če je v kotu „opajčena“ (pajčevina), pa le zmečejo dol, ka je lepša stena, pa je tudi pobeljeno in pometeno. Pa moramo imeti lepo obleko, ka niso raztrgane obleke. Jaz pa nimam obleke raztrgane in zamazene.

4. Pri rednem človeki imajo snažno hišo, lepo pobeljeno in zmalano. In imajo lepo blago (živino) in jim krava lepo mleko da, ki ji dajo velko krme.

5. Pri rednih gospodarjih ženejo kobile v Sotlo, pa jih s krtačoj operejo, da niso zamazane kobile, potlej pa ženejo kobile v hlev pa jih privežejo.

6. Pri rednih ljudeh so otroci redni. Nikoli ne zamudijo šole. In v šoli pridno pazijo, kdaj jih prašajo gospodična računati ali brati; zato znajo, ki jih oče in mati učijo, kdaj imajo čas.

7. Naša mati imajo lépo po hiši in pobeljeno in pometeno in lepo poslano in pa zmažejo hišo in je lepo videti.

8. Naša mati vsak dan osnažijo ognjišče in vsako soboto pajčevine zmetajo. Pri nerednih gospodinjah pa ne osnažijo nič pa ne zmetajo pajčevine.

9. Po steni nič ne pobelijo, pa je grdo videti, pa deca se nečejo umiti, pa grejo v šolo zamazani, pa se morajo v šoli umiti, pa jih drugi deca vidijo, pa jih je sram.

10. Leni ljudje nečejo jabolk cepiti, pa nimajo lepih jabolk. (Kratko, a jedernato.)

11. Kako je pri nerednih ljudeh s kravami. Nečejo jih v Sotlo, ko so jako zamazane, in ko grejo dojit, pa je vime zamazano, pa potlej ni mleko dobro, ki je smetno notri, pa mora lepo vime biti, ko je lepo mleko.

12. Pri nerednih ljudeh ne hranijo svinje, da so tako suhe kakor palčke, ki jim ne dajo velko jesti. Jaz moram prešička pasti, pa če nečem, pa sem tepena, da po „lufti“ skačem.

Napak ni malo, dragi čitatelj, v teh spisih, je-li da ne? Morda si se jih že ustrašil. Pa zakaj? Kjer je veliko luči, tam je tudi veliko sence, pravi nemški pregovor; in veliko luči vidim v tem veselem, živem ustvarjanju. Ti otroci bodo hodili še sedem let v šolo, torej bo še dokaj prilike, njih napake popravljati, vseh hkrati iztrebiti pa ni mogoče. Torej: potrpi z menoj vred, ki sem vesela, ako iztrebim vsakokrat tri ali štiri. Zato si zabilježim v svojem zvezku brez vsake opombe one, ki se nahajajo splošno. Samo napake, katere smo že obravnavali, popravimo o priči.

Popoldne ali drugi dan imamo „pisanje“. Vzemite tablice, danes napišemo nekaj stavkov skupno!

V mojem zvezku stoji: zislečem, kikla, Sokla (Sotla), špampet, kosem (ko sem).

Pišemo: Ko sem prišel domov, sem gnal kobile v Sotlo. Zadnjič ste pisali: kosem, Soklo. To ni bilo prav, tako ne smete več, ampak tako, kakor smo zdaj pisali. Mati posteljo lepo posteljejo. Nekateri izmed vas so zadnjič pisali „špampet“. To je pokvarjena nemška beseda, lepa slovenska se glasi: postelja. To si boste zapomnili in drugič tako pisali. Itd.

Tako se vsakokrat zgodi tudi nekaj za čistost jezika, ne da bi iz oči izpustili naš prvi in najvažnejši cilj: vseselo, samostojno produkcijo.

METEORJI.

Po raznih virih sestavil Erzé.

I.

Leta 1910. smo v „Popotniku“ na str. 86. pisali, da opazujejo zvezdoslovci na nebu razen solnc, planetov i. dr. še plinaste skupine, ki jih nazivajo vsemirske megle. Zatem smo razmotrivali, kako si astronomi tolmačijo postanek svetov. (O tem o priliki obširneje.) Na str. 90. se je omenilo, da nam kažejo sestave „vsakega teh teles in telesc, da imajo vsi ti nebrotji svetov približno eno in isto tvarino, da so vsi svetovi skupaj en ogromen organizem, ena celota, ki se razdeli na brez števila manjših in najmanjših skupin . . .“ Zabeležilo se je, da so zvezdni utrinki v tesni zvezi z repaticami, dasi se ne more naravnost trditi, da bi bil vsak utrinek že njen del.

Razen solnc, planetov, manjših asteroidov in mesecev ter kometov, krožijo torej pod nebom še druga manjša in najmanjša telesa. Zablodila so iz vsemirskih globin v naš solnčni sestav. Tukaj zajurijo ali skozi njega, ali padejo v solnce ali na kak planet, torej tudi na našo zemljo. V le-tem zadnjem slučaju zažari nebo, obenem se včasih začuje jačji ali slabejši pok, za kojim se včasih vsiplje kamenje na zemljo.

Ta manjša in najmanjša telesa, ki se kratko malo meteorji imenujejo, so ognjene krogle (bolidi), aëroliti ali meteoriti (podnebno kamenje in železo), zvezdni utrinki ter vsemirski prah.

Kamenje pada izpod neba? Trditev se nam kaj čudna zdi. Zdela se je pred nedavnim še učenjakom, ki so bili kot taki na glasu. Kar nič niso hoteli verjeti, da je možno, da pada kamenje iz vseмира na zemljo.

Leta 1790. n. pr. je v Gaskogne-ju na Francoskem pred 300 očitvidci padel kamen izpod neba. Ko se je ta slučaj francoski akademiji oficijelno naznanil, je pisal sloveči fizik Berthelon: „ . . . Kaj naj porečem temu zapisniku? Vse opazke so odveč za misleca, ki čita poročilo o fizično nemogoči prikazni.“ Le polagoma in na podlagi najtočnejših opa-

zovanj in raziskavanj v naravi ter poizkusov v laboratorijih je dognano, da so meteorji v resnici vsemirskega izvora.

Nekaj faktičnih podatkov.

Okolo l. 476. pr. Kr. je v Traciji padel meteorit na zemljo. Ob času Plinijevem je še imel velikost voza.

L. 1472., 6. novembra se je razgrnil nad Carigradom velik, črn oblak. Nižal in nižal se je nad mestom in osuplimi ljudmi. Kar se vsuje iz njega neprijetno dišeč „dež“, kojega „kapljice“ so obstojale iz vročega prahu. Le-ta je pokril hiše, ceste in okolico 1 dm visoko.

L. 1492. se je 7. novembra v Ensisheim-u dogodilo nastopno¹. „Anno Domini 1492 uff Mittwochen nächst vor Martini den siebenten Tag Novembris geschah ein selltsam Wunderzeichen. Denn zwischen der eilften und zwölften Stund zu Mittagszeit kam ein großer Donnerklopff und ein lang getöbß, welches man weit und breit hörte, und fiel ein Stein von den Lüfften herab bei Ensisheim in ihrem Bann, der wog zweihundert und sechzig Pfund und war der Klopff anderswo viel größer dann allhier. Da sahe ihn ein Knab in einem Acker im oberen Feld, so gegen Rhein und Jll zeucht, bei dem Gisgang gelegen, schlagen, der war mit Waitzen gesäet und tat ihm kein Schaden, als daß ein Loch innen würd. Da führten sie ihn hinweg und ward etwa mannig Stück davon geschlagen: das verbot der Landvogt. Also ließ man ihn in die Kirche legen, ihn willens dann zu eim Wunder aufzehenken und kamen viel Leut allher den Stein zu sehen, auch waren viel seltsam reden von dem Stein geredet. Aber die Gelehrten sagten, sie wissen nicht, was es wär, denn es wär übernatürlich, besonders es wär ein Wunder Gottes, denn es zuvor nie erhört, gesehen noch geschrieben befunden worden wär. Da man auch den Stein fand, da lag er bei halb Mannestief in der Erden, welches jedermann dafür hält, daß es Gottes Wille war, daß er gefunden wurde. Und hat man den Klopff zu Luzern, zu Pfillingen und sonst an viel Orten so groß gehört, daß die Leut meinten, es wären Häuser umgefallen.“

L. 1511. je 4. septembra solnce popolnoma mrknilo. Ob tistem času so se nad Kremo v Italiji pokazali črni oblaki. Kar potegne blisek, grom stresa naravo in iz oblakov se vsuje kamenit dež. Kaplje so bile različno veliki kamni, tudi taki, ki so tehtali več kakor cent. Nad 1200 kamnov so našli. Meteoriti so pobili ptiče, ovce na paši in ribe v vodi. Tudi neki duhovnik je, od meteorita zadet, izgubil življenje. Za padanja meteoritov pri Kremi so v Bergamu opazovali kroglo (bolid), ki jo je liki komet spremljal dolg, žareč rep.

L. 1514. je 7. septembra na Ogrskem padel podnebnik na zemljo. Da bi od ljudi ne odfrčal pod nebo, so ga zanesli v cerkev, kjer so ga s težkimi verigami prikovali ob zid.

¹ Podajem v izvorniku, ker se v prevodu težko pogodi original v svoji naivnosti.

L. 1569. so 14. septembra poročali iz Benetk, da so padale zvezde izpod neba ter je plamen švignil iz oblakov na zemljo. Ti plameni so vžgali mnogo smodnišnic.

L. 1586. je 3. decembra nad Verden-om pri Hannoverju razsajal vihar. Med treskom in gromom je padal iz oblaka tako vroč prah, da je posmodil deske.

L. 1650. se je 4. septembra v Milanu na vrtu frančiškanskega samostana šetal menih. Kar prifrči izpod neba kamen, zadene meniha in ga ubije.

L. 1755. je 4. oktobra padel na Locarno oblak, ki je sestal izkamenitega prahu.

L. 1794. je v Sieni 16. junija zadel meteorit dečka. Preluknjal mu je klobuk.

L. 1803. se je nad krajem l' Aigle 26. aprila prikazal meteoričen oblak. Iz njega se je vsul na zemljo kamenit dež. Našteli so 2—3000 kamnov.

L. 1808. je 22. maja v nekem kraju na Moravskem deževalo kamenje.

L. 1813. se je nad obsežnim okrajem v južni Italiji prikazal rdeč oblak. 13. in 14. marca je nastala taka tema, da so morali ljudje že ob štirih popoldne prižgati luči. Deževalo je prah in kamenje, padal je rdeč dež pomešan z rdečim prahom. Ljudstvo je bežalo v cerkve ter molilo, meneč, da je nastopil sodnji dan.

L. 1855. je dne 17. maja nad Igastom v Livlandiji med grmenjem padal rjavi lavi podoben dež.

L. 1859. se je 31. julija na Planini na Spod. Štajerskem pred cerkvijo vsulo kakor petkronski tolar debelo kamenje. Tržan Fr. Romih je pobral enega, toda kmalu ga je izpustil na tla, ker ga je bil podnebnik močno opeknel.

L. 1861. so 12. maja v Butsuri v Vzhodni Indiji opazovali kamenit dež iz meteorja, ki se je bil pred očividci razletel. V razdalji več kilometrov so našli 3 velike kamne.

L. 1863. je marca razsvetljeval bolid rensko obrežje jačje nego mesec temno noč. V Holandiji so govorili ljudje o velikem nebeškem ognju, ki so ga opazovali.

L. 1866. je 6. junija pri Knyahinga-ju na Ogrskem padel izpod neba 250 kg težek meteorit.

Zelo zanimiv in poučljiv pojav so opazovali na Poljskem (Pultusk) dne 30. januarija 1868. V oddaljenejših krajih se je kazal meteor kot navaden zvezdni utrinek, v drugih krajih so ga gledali kot lepo ognjeno kroglo, ki se je med grmenjem razletela. Iz nje se je v okrožju več sto kilometrov vsulo kamenje različne velikosti, tudi kakor prah drobno. Med Pultuskom in Ostralenko se je vsulo več tisoč kamenov in

kamenčkov. V Breslavi so ta meteor opazovali kot žareče morje. V nekem kraju na Ogrskem se je v tistem času ravno ta bolid prikazal ob obzorju kot neobičajno svetel meteor. V mnogih drugih krajih so ga pa opazovali kot navaden zvezdni utrinek.

Dne 30. avgusta l. 1870. so trije popotniki na sedlu sv. Gotharda opazovali, da je med ostrim pihanjem mrzlega severja padala 5 minut toča. In ta toča? Bila je sol.

Pri Middlesboroughu (Angleško) je dne 14. marca 1881. padel meteor na zemljo, ki je tehtal 1'6 kg.

V Ameriki (Arkansas-Cabin Creek) je dne 27. marca 1886 padel železen meteorit na zemljo, ki je tehtal 47'36 kg. Sedaj se nahaja v dvornem muzeju na Dunaju.

L. 1894. se je dne 27. julija nad Kalifornijo prikazala ognjena krogla. Kar naenkrat je v gotovi višini obstala ter se razletela v prelesten žareč dež. Na zemljo pa od boida ni padlo ničesar.

L. 1896. se je dne 10. februarja ob 9^{1/2} uri dop. prikazala nad Madridom žareča krogla. Črez 1^{1/2} minute za tem, ko se je prikazala, je obstala ter se razletela. Vsled tega poka se je zrak tako silno stresel, da so v mestu na mnogih hišah popokale šipe ter se je razsulo mnogo zidov. Kljub pridnemu iskanju niso od boida našli niti najmanjšega dela. Iz njega ni padlo niti kamenje, niti ni deževal prah.

L. 1899. je 12. marca pri Borgu (Finlandija) ponoči padel meteor na zemljo. V tamošnji bližini se je vsled detonacije in razsvetljave v svoji sobi zbudil kmet. O prikazni je poročal zvezdarni v Helsingforsu. Začeli so preiskovati okoliico. V ³/₄ m debelem ledu zamrznjenega morja so našli 3 m široko luknjo, v globočini morja pa 325 kg težek meteor. Prifrčal je bil s tako silo, da je ³/₄ m debelo ledeno skorjo gladko prebil ter se na dnu morja zaril še 6 m globoko v glino.

V Ameriki (Alleghon. U. S.) so 10. julija 1899. l. imeli na nekem potu delavci svoj opravek. Ob 8. uri zjutraj so zaslišali, kakor da bi bil nad njimi v zraku kdo s topom ustrelil. Poku je sledilo gromenje, ki je trajalo pet minut. Ko so se delavci ozrli kvišku, videli so, da je kakor pest debela črna krogla jurila proti njim. Krogli je sledil približno šest palcev dolg, žareč trak, ki se je izgubil v konico. Ropotanje se je izpremenilo v sikanje in žvižganje. 10 m od delavcev se je krogla zarila 1^{1/2} palca globoko v zemljo. Bolid je tehtal 31 kg.

Ob 3. uri popoldne se je 9. januarja 1900 na kristalno jasnem nebu nad jugovzhodnem Angleškim prikazal bolid, ki je bil svetlejši od meseca. Ker je ostal dalje časa nad obzorjem, so si ga ljudje lahko dodobra ogledali.

Po teh kratkih podatkih pa čujmo, kaj piše „Slovenski Narod“ dne 14. marca l. 1908.: „Meteor je ubil v državi Ohijo nekega človeka. To je drugi znani slučaj v zgodovini, da je meteor zahteval človeško žrtev.

Prvi tak slučaj se je pripetil na Češkem, ko je meteor ubil nekega kmeta. Ubiti kmet je zadobil zaradi nenavadne smrti svetovno slavo. Znanstveniki so namreč izračunali, da pade na zemljo v enem letu sploh le 600 do 700 meteorov. Pred 150 leti so učenjaki še proglašali trditev, da bi sploh moglo leteti kamenje na zemljo, za budalost. Ker pokriva sveta morje, se seveda zelo redko pripeti, da bi kdo opazoval meteorje, ki padejo v morje. Tudi so meteorji navadno prav mali, ker se vsled brzega padanja skozi vesoljno ozračje tako razbelijo, da se navadno razlete na male kose. Iz vsega tega je razvidno, da je v naš slabši loteriji laglje zadel glavni dobitnik, kakor pa imeti srečo, da bi koga zadel meteor na glavo“.

Dne 28. marca 1808. pa piše: „Meteor povzročil nesrečo na morju. Med Newcastlom in San Franciskom je sredi morja zadel veliko jadnico „Calipso“ velik meteor, ki je prebil ves prednji del ladije ter je izginil na dnu morja. Skozi luknjo je takoj začela vreti voda. Štiri dni so pum-pali mornarji noč in dan, toda ladije ni bilo mogoče rešiti. Četrty dan je kapitan ukazal odpeti čolne in komaj so odveslali mornarji par metrov od ladije, se je potopila z vsem blagom. Petnajst dni so prebili mornarji v malih čolničkih pod pekočim solncem, a vsak je dobil na dan le dva piškota in požirek vode. Končno je še ta zaloga pošla in trije mornarji so umrli za lakoto in onemoglostjo. Trupla so vrgli v morje, takorekoč naravnost v žrelo morskim somom, ki so noč in dan spremljali čolne. Končno je preostala posadka vendar priveslala do Sandwich-otokov, 900 morskih milj oddaljenih od kraja nesreče. Vsi mornarji so bili tako izmučeni in izstradani, da so jih morali takoj prepeljati v bolnišnico.“

Našteti meteorji so se prikazali pred očividci. Da niso vsi omenjeni, razume se samo ob sebi.

Mnogo meteorjev pa leži v naši zemlji, katerih sicer ljudje niso videli pasti, vendar se lahko trdi iz njihove sestavine, da niso zemeljskega izvora.

Nekoliko slučajev.

V kitajskih listinah se najde zabeleženo, da je l. 618. kamenit dež ubil 10 ljudi.

L. 813. se je na Saksonschem vsled izvanredno gostega dežja baje užgalo ter zgorelo 30 vasi.

L. 1818. je Roß na svojem potovanju proti severnemu tečaju došel do Eskimov. Na konceh svojega orožja so imeli vtrjene konice iz čistega železa. Na vprašanje so mu povedali, da dobijo kovino pri „železnem hribu“. Roß se je napotil k zalivu Melville, kjer je našel železen meteor, ki je tehtal približno 40 tisoč kg. L. 1903. so spravili ta meteor v New-York.

L. 1870. je v Grönlandiji (Ovifak) Nordenskiöld našel meteor iz čistega železa, ki je tehtal 25 tisoč kg.

V zahodnem delu Avstralije so l. 1884. v puščavinem pesku našli železen meteor, ki je tehtal približno eno tono.

Pri Arizoni (kan. Diablo) so našli l. 1891. prepada, ki je bil 190 m globok, v obsegu je meril 3·4 km, premer pa je imel približno 1 km. Okolo tega prepada so našli železne meteorite, ki so tehtali po 150, 300 in 425 kg. Glavni del meteorjev je torej manjkal. Prepada je imel podobo mesečevega kraterja (žrelo; okolo kojega se radialno vrstijo posamezne razpoke). Astronomi si mislijo, da se je na tistem mestu zgodilo nastopno: meteor je padal proti zemlji ter se je razletel na več delov. Glavni del si je v zemlji napravil ogromen možnar. Plini, ki so nastali vsled užasne meteorjeve brzine, so ga vrgli v atmosfero nazaj.

V južnem delu Brazilije (Porto Alegre) se je dne 12. svečana 1900. prikazal med grozovitim grmenjem holid. Čez nekaj dni za tem so v tamošnji bližini našli 26 m visok in 17 m dolg „griček“ iz čistega železa.

V pragozdu blizu Oregona so l. 1902. našli orjssko železno kepo. Gotovo je ležala že več sto, morda več tisoč let, kajti imela je tako velike dolbine, da so se otroci lahko vlegli v nje.

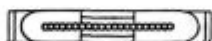
Turčini hodijo v Meko „na božjo pot“. V Kabi obiskujejo črn kamen, ki ga je Alah iz nebes poslal. Verni Muslimani hodijo torej meteorit molit in se mu priporočat.

Toda dovolj naštevanja!

Iz teh kratkih podatkov se vidi, da padajo meteorji vsak dan na zemljo, da nismo nikdar varni pred „svetovno slavno smrtjo“.

Oglejmo si natančneje te vsemirske potnike, ki nam prinašajo pozdrave in oznanila iz tistih vsemirskih globin, do kojih ne sežejo več priprave astronomov.

(Dalje.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

O C E N E.

Beležke iz zemljepisja Sestavila nadučitelj Jos. Mešiček in učitelj Fr. Drnovšek v Sevnici. — Zal. Lud. Smole v Sevnici. — Tisk. „Učit. tisk.“ v Ljubljani. Cena 80 h.

V obsežni knjižici 116 strani sta zbrala sestavitelja snov za V.—VII. šol. leto ljudskih šol, tako da je ta knjižica nekako nadaljevanje „Vojvodine Štajerske“, ki jo je sestavil Jos. Mešiček ter je postala pri štajerskem učiteljstvu taka potreba, da je izšla že v drugi izdaji. „Beležkam iz zemljepisja“ je namenjeno širše polje, pisane so za vso Slovensko. Zdi se mi, da sta imela sestavitelja za podlago novi učni načrt za Štajersko, kar knjižici ni v škodo, ne v napako; vzlic temu jo rabijo lahko vse

večrazrednice po Slovenskem kot učno knjigo, zlasti, ker nudijo nove čitanke in berila za večrazrednice v tem oziru premalo snovi, in se je moralo dozdej zatekati učiteljstvo k tujim sestavam in k narekovanju snovi v ponovilo. Ozirala sta se pri sestavi na najnovejše svetovne dogodke, tako da ne bo treba nikjer dodatnih popravkov.

Za V. šol. leto sta vzela avstr.-ogr. monarhijo. Snov sta razdelila po naravnih skupinah in po politični razdelbi. Glede imen v tem oddelku bi omenili: Bleiberg je slov. Plajberk (ne Plajberg) (po M. Potočniku); Pontebba pa Pontabelj (isti). Zakaj sta privzela pri mestih po Hrvatskem in Ogrskem slovanskim, ozir. ogrskim zaznamovanjem tudi nemška imena, ne vem; saj jih ne rabi prebivalstvo tam ne zasebno, ne javno, ne uradno. Da so pri slovenskih imenih tudi nemška zaznamovanja, je še umljivo: uradna so; neobhodno potrebna pa tudi niso bila. — VI. šol. leto obravnava evropske države. Na tem mestu bi omenil splošno glede krajevnih imen; zdi se mi, da si sestavitelja nista začrtala stroge direktive, kako naj postopata. Nemških imen je dosti, ki so dobila pri nas že splošno rabljeno ime; tako je „Schwarzwald“ „Črni les“, in v njem izvira Donava. Čudno se mi sploh zdi, da nista dala tu tega navadnega izraza niti v oklepaj, ko sta vendar slovenila: Švabsko-bavarska planota (Schwäbisch-bayerische Hochebene) etc. Izrek tujih besedi bi morala označiti dosledno in pravilno. Ajaccio ni „Ajačo“, pač pa „Ajačo“, Greenwīch ni „Grinič“, pač pa „Grinuič“, „Glasgow“ — „Glesgou“, „Tajo“ — „Taho“, „Sevilla“ — „Sevilja“. V poznejših odstavkih je brez izreka: „Chicago“, „St. Louis“, „Ohio“, „Cincinnati“ etc. „Alaska“ je pisana „Aljaška“ — in tako bi pravzaprav napravila najenostavnejše, zlasti pri imenih, kjer izgovor ni prerazličen od pisanega; „Missouri“, „Mississippi“ je brez potrebe, isto opravi „Misuri“ in „Misisipi“. Tudi sebi bi bila prihranila dosti nepotrebne razglabljanja o pravopisu, če bi odprla na strani 51.—74. Levčev „Slovenski pravopis“, ki je pač v tem oziru edino merodajen. „Bosporus“ je v slov. „Bospor“, „Petrograda“ pa smo se že tudi otresli ter govorimo z Rusi vred o „Peterburgu“. — To bi bila mimogrede omenjena hiba dela, ki se gotovo popravi v II. izdaji, katero „Beležke“ sigurno še dožive. — VII. in VIII. šol. leto pogovarjata ostale zemljine v preglednih splošnih celotah in posameznih oddelih. Prednost teh je, da niso raztrgani, ampak zaokroženo obdelani kosi. Vsako šol. leto ima tudi odstavek iz matematične geografije; in sicer: V. šol. leto: Oblika zemlje; zemlja in njeni deli. VI. š. l.: Nebesna telesa in kar spada pod to zaglavje. VII. in VIII. š. l.: pa obravnava ekliptiko. Snov v teh zaglavjih je kratko pa jasno začrtana; da pa si učenec lažje zapomni, pomagajo primerni nazorno-spominski migljaji.

Deset stranij je „Nalog v ponavljanje“. — V izd. S. Š. M. „Prosto spise“ je dejal g. Schreiner v svojem „Zagovoru“, da se dá porabiti zemljepisna snov za prosto spise. Ideja „opisanih popotovanj“ je že pri nas menda precej razvita; v teh „nalogah v ponavljanje“ pa najdemo mnogo dobrih tozadevnih migljajev, četudi so nekatera vprašanja preozka, n. pr.: „Katera je najvišja gora na Slovenskem in v katerem gorovju je?“ itd. — Meni že bolj dopade tole: „Kakšne važnosti so železniški predori v Alpah?“ ali pa: „Kako so nastale kraške podzemeljske jame?“ „Po kateri poti se vozijo naši rojaki v Ameriko?“ V takih nalogah je jedro za otroško produktivnost ob palici reproduciranja znane snovi.

Knjižici bi želel, da dobi celo uradno dovoljenje za rabo realne knjižice na večrazrednicah ter da se prav zelo razširi po naših šolah. Vredna je! Samo druga izdaja naj bo v trdih platnicah. *Pav. Flerè.*

Pavel Flerè, Iz mladih let. Iz prirode. (F. Palnákovi spisi, I. in II. zvezek). V Ljubljani 1913. Založilo društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Pred menoj ležita dva zvezka Palnákovih spisov, prvi naslovljen „Iz mladih let“, drugi „Iz prirode“. Rad čitam njegove članke za mladino, ker diha iz njih res velika naklonjenost do naših malčkov in veliko zanimanje za njihovo življenje. To življenje se zdi malenkostno in poteka neopazeno velikim brezbržnim ljudem — in koliko velikih dogodkov je vendar polno! Pisatelj jih vidi in nam podaja v svojih kratkih sestavkih svoja opozovanja, ki jih je namenil naši mladini.

Pisatelj ima mnogo spretnosti v slikanju narave in v opisovanju raznih tajnosti prirode, v tej neizčrpnih temi za velike in male opazovalce. Prvi zvezek „Iz mladih let“ bodo radi čitali otroci sami, tudi najmlajši čitatelji, a tudi drugi zvezek bo dobrodošel. Drugega bi priporočal učiteljem in staršem za glasno čitanje, da ne pride v izgubo noben lep obrat, nobena slika, ki nam jih je pisatelj tako skrbno sestavil.

Dr. Ljud. Pivko.

NOVOSTI.

Literarna pratika za 1914. leto. Po inicijativi iz literarnih krogov je jela založna knjigarna Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani izdajati almanah, ki se po opremi naslanja na popularno narodno pratiko. Pred seboj imamo I. letnik te elegantno salonske knjige, kakršne do sedaj še nismo imeli. Uredil jo je Milan Pugelj, koledar obsegajoč 24 strani svetnikov itd., je narisal akad. slikar Hinko Smrekar, napise za mesece je zložil Oton Zupančič. Vsebina „Literarni pratiki za leto 1914“ je ta le: † Aleksandrov-Murn: Ana, Zdravstvu! — Anton Funtek: Nekaj o Zlatorogu. — Dr. J. A. Glonar: O sv. Hijeronimu pasjeglavcu. — Cvetko Golar: Beli in rdeči petelin, Pesem o devici Peregrini, Svojo ljubezen ovenčal sem, Čarne tvoje so oči, Junij, Poleti, Deviška. — Fran Govekar: S francosko trikoloro. — Dr. Fran Ilešič: Žrtve. — Dr. Ivan Lah: Vrag in Dolenjci. — Vladimir Levstik: Okvir brez slike. — R. Maister: Vasovalec. — Ksaver Meško: Pismo. — Fran Milčinski: Kralj Matjaž. — Dr. Vojeslav Molé: Rodinove misli o umetnosti. — Podlimbarski: Tovariš Klavdiček. — Milan Pugelj: Grozovita in neverjetna zgodba. — Dr. Vinko Zupan: Sledovi Maeterlinckove filozofije pri Ketteju. — Oton Zupančič: Vihar, Ob jezeru, Gledam, Na grobu.

Literarna Pratika stane 5 K, po pošti 5 K 30 v in se naroča pri založnikih Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Socialna Matica v Gorici je izdala leta 1913. te le znamenite publikacije:

1. **O bistvu življenja.** Spisal in govoril na predavanju „Narodne prosvete“ v Gorici dr. Boris Zarnik, privatni docent zoologije in primerjajoče anatomije na vseučilišču Würzburg. S 6 podobami.

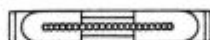
2. Dr. Karl Slanc: **Zadruga** in njen pomen v razvoju človeštva.

3. J. U. dr. Vekoslav Kisovec: **Delavsko zavarovanje proti nezgodam.**

4. **Geološki izprehodi po Goriškem.** Predaval v „Narodni Prosveti“ v Gorici l. 1912. prof. Ferdinand Seidl. Priloge: 2 zemljevidna načrta, 8 geoloških prereзов, 4 fotografske podobe.

5. Dr. Ivan Žmavec: **Ozdravljenje socialnega življenja z uporabo prirodozlovja.** Poljudni podneti k rešitvi socialnega vprašanja v smislu vzgoje k delovnemu pravu.

Vse te knjige je tiskala „Goriška tiskarna“ A. Gabršček v Gorici, kamor je nasloviti naročila. Želimo jim mnogo vnetih čitateljev!

RAZGLEd.

Časopisni vpogled.

Roland, štev. 10. do 12. 1913.

10 štev. — V „Pädagogik und Weltanschauung“ izraža Scharrelmann točno svojo zahtevo, kaj bodi vzgojitelj in kako naj dela. Znanstvenik in umetnik bodi! Vse, kar stori, je produkt njegove osebnosti, na to pa vpliva predvsem njegovo svetovno naziranje. Pritem, ko dela znanstvenik induktivno, ustvarja umetnik deduktivno. Zakaj izhaja iz splošnih mnenj in nazorov in jih ilustrira s svojim umotvorom. In zato mora delati vzgojitelj induktivno in deduktivno obenem. — „Leben durch Erleben“ (Fritz Gansberg). Zemljepis z razrednimi pismi! Šola piše šoli; najprej bližnje, potem daljnje, krog se vedno širi. „Kako“ in „zakaj“ — o tem je v spisu obširnejši govor. — „Pädagogischer Ratgeber“ govori zopet o otroških lažeh. Gre namreč zato, da mora slišati tudi otrok resnico in vedno le resnico, če hočemo zahtevati resničnosti od njega. In to ni lahko! Scharrelmann svetuje — molk; tako ljubi človek lahko resnico in vendar ne žali. Pa mislim, da ostane precej temnega tudi še po tem odgovoru; in da bomo imeli priliko še večkrat slišati kaj o otroških lažeh. — „Vom goldnen Überflusse“ ima v tej številki konec začetka v 8.9. štev. O knjigah je govor, po knjigah. O tistih, ki jim pravijo Rolandovci „najboljše“ in po njih je razgovor o najboljšem. Soditi bi smel, če bi jih poznal vse — tako pa mi da črtica le lep, topel stilističen užitek. — O „Bei der Arbeit (Zählen)“ pri 11. štev. — Drugače pa sta pod tem zglavjem še „Eine Wiederholung“ (o Sneguljki) in „Stimmungsboden: Das welke Blatt“ v znanem žanru. — Sledita še „Bücher“ in „Umschau“.

11. štev. — H. Scharrelmann: „Objektiver Religionsunterricht“. — „Objektiven verski pouk je fantom!“ Tako se začinja; in to — pravi — da je zato, ker je nemogočen v praksi in nedopusten po človeškem razumu in po pedagoški psihologiji. Scharrelmann je ravno v tem že večkrat zahteval (zlasti v svojih delih „Weg zur Kraft“ in „Erlebte Pädagogik“), da je vsaka črka religioznosti ničeva, vsaka beseda suha, da je treba prav v verstvu, v duši živega doživetja, lastne produktivnosti. Ta ideja se izkristalizuje tudi v tem spisu. — „Anknüpfungspunkte“ Fritza Gansberga je tudi

nenova ideja po temeljitosti v delu. Mala povestica da 20–30 izrazov, in vsak izraz zahteva pogovora. Vsak izraz je konkreten, nova povestica, bajka, ilustracija izraza. — „Pädagogischer Ratgeber“ svetuje glede telesne kazni v šoli. Staršem dajati o tem nasveto proti učitelju in šoli, je celo za Scharrelmanna težko, četudi je tolik nasprotnik te šole. — „Dramatisches in der Schule“ toži, da se tako redko napravlja v šoli kaj takega kakor je dramatiziranje berilnih sestavkov — in vendar bi se moralo vršiti to z isto pravico kakor „prosto spisje“. Če služi to za „dejanje“, gotovo! Samo, da bi taka ideja, če bi se začela gojiti vsestransko, napravila še več škode, kakor jo je „prosto spisje“. Poskus v tej številki je vsekakor dober, kolikor se dá soditi pri napisanem; vendar dramatizirano je mogoče soditi le, če se vidi. — „Bei der Arbeit“ obravnava „ch“. — „Das Elend unserer Standespresse“ je pa napisal Scharrelmann, kakor da pozna našo mizerijo. — Dobra satirica je „Von einem, der auszog, das Fürchten zu lernen“.

12. štev. — „Idealismus“ glosira frazarstvo o učiteljskem idealizmu v Hans Trunkovi knjigi „Ratschläge und Erfahrungen“, pa „idealistu“ priporoča, da pobije tu svoj idealizem ter se navzame rajše realizma, ki mu rečemo lahko tudi „Wirklichkeits-sinn, Wirklichkeitserkenntnis“, zakaj učiteljevanje ni urad, ni zaslužek, je več, je kos življenja samega — samo da ne sme obviseti na nitki kruha. — „Lehrerschutz“ (Blume): Lehrerschutz um der Jugend willen! je deviza — to se pravi: dajte učitelju priložnosti, da dela v šoli s svojimi lastnimi močmi brez čitank, brez ozkosrčnih učnih načrtov, da ne zapade v filistrsko monotonost, ki je na kvar mladini in njemu. — „Abstinenz als Erziehungsmittel“ pove naslov dovolj, o čem obravnava; da priporoča iz vseh vzrokov vzgojeslovja in sociologije, je gotovo. — „Freideutsche Jugend“ je poročilo o „Erster Freideutscher Jugendtages“, ki nas dalje ne zanima. — O „Dramatisches in der Schule“, ki ima tu svoj konec, sem govoril že pri 11. štev. — „Bei der Arbeit“, J. Röhr, ki je v Rolandu pod tem zaglavjem toliko dobrega napisal — v tej številki zopet („In der Waldschmiede“) je našel posnemalce. Njegov tovariš v istem mestu M. Michaelis je povedal tu obravnavo „Die Satzaussage ist ein Hauptwort“ — pa jo je postavil zelo brezmiselno na glavo. In to je križ pri mogočnem novem: lotijo se ga tudi premalo zmožni in namesto veličastnega je tu karikaturna... Obširen in aktualen je „Umschau“, kjer se na enem mestu zopet bojuje proti šundliteraturi.

Pav. Fleré.

Pedagoški paberki.

—s. Razmerje med občno ljudsko šolo in specialno šolo določa A. V. Obst v „Komenskem“ takole:

1. V specialnih šolah se moramo ozirati na telesne in duševne nedostatke slaboumnih otrok; zato mora vzgoja temeljiti tu na drugih načelih nego v občni šoli; prevladati mora zlasti metodiko — pedagoško življenje.

2. Pomožna šola naj bo poseben tip šole, popolnoma neodvisen, kakor so zavodi za slepce, gluhomence, in kakršnih bi bilo treba za nezdrave, epileptične in pokvarjene otroke. Organizovana pa naj bo v okviru organizacije elementarnega šolstva vobče.

3. Naj se izvede stroga klasifikacija mladine, ki je odločena za specialne šole. Tam, kjer obstoji šola, ali kjer se gre za ustanovitev takšne šole, naj se sestavi komisija iz zdravnika-strokovnjaka, učitelja ali voditelja pomožne šole, okrajnega šol. nadzornika in iz staršev. Ta komisija odloči na predlog onega učitelja, ki je poslednji otroka poučeval, ali naj ostane dete še eno leto v občni šoli, ali pa se ima vpisati v pomožnico. Odlok komisije je pravomočen.

4. Oni otroci, ki se vzgajajo v pomožni šoli, naj se več ne vračajo v ljudsko šolo; njih vzgoja naj se dovrši v specialni šoli.

5. Po dovršenju pomožni šoli naj se otrok ne požene v življenje brez praktične priprave za boj za obstanek. Zato se morajo organizirati bodisi pri pomožnih šolah zavodi, bodisi posebne centralne institucije, v katerih se bodo slaboumneži pripravljali za bodoče znanje, kakršno pač odgovarja njihovim duševnim darom.

—s. **Moderno reformno šolo** mislijo ustanoviti blizu Darmstadta znani dr. M. Maurenbrecher, ki je nedavno izstopil iz socialnodemokratske stranke. Šola bode internat za otroke oddaljenih staršev, ljudska šola za otroke iz Darmstadta in okolice. V šoli se bode ta poučevala oba spola. Razen navadnih ciljev: negovati duševne in telesne sile otrok in smisel za lepoto, postavil je dr. Maurenbrecher svoji šoli še to zadačo, da se imajo v njej natanko preskušati nekatere pedagoške reforme. Te reforme se ne tičejo samo učnih metod, ampak tudi izbora in množine učne snovi. Šola bode nujala učencem le takšno učivo, ki v naši sodobni kulturi istinito živi in ima vpliv na razvoj te kulture. To učno snov pa hoče organizator nove šole podajati svojim učencem v takšni upravi in na takšen način, kakor edino odgovarja danes znanim zakonom razvoja otroške duše.

—s. **Nesporazumki učiteljev in staršev**, v kolikor so v zvezi s poukom, so po F. Pitráku tile:

a) nedostatno osredotočenje o važnosti naobrazbe sploh in o važnosti nekaterih predmetov posebej, iz česar izvira nemar staršev za napredek otrok, za domače naloge, za domače čitanje. Včasih zaidejo starši tako daleč, da vzamejo z besedami: „Kaj se boš tega učil, saj tega tako ne boš potreboval,“ vse zanimanje za uk. Sem spada tudi odpor staršev proti zapiranju otrok.

b) Slabe znamke iz napredka in v pravosti, učitelja navadno obdolžijo strankarstva.

c) Nepravilni šolski obisk in šolska globe.

d) Različni nazori staršev in učiteljev o šolskih olajšavah.

e) Starši neradi kupujejo otrokom šolske potrebščine.

f) Starši imajo krive nazore o težavnosti učiteljevega dela v šoli in mislijo, da je učiteljem na rožicah postlano.

—s. **Duh ameriškega šolstva** se zreali v teh-le citatih: „Naše šolstvo se mora truditi, da vzgoji učence tako, da bodo nekaj kot polnopravni občani uveli v veljavo duh zakonov naše domovine“ (Izrek višjega šolskega sveta v St. Louisu). — „Samostalnost je temelj naše političke ustave; zato bodi tudi šoli namen, da nauči učence v njej samostalno upravljati svoje življenje.“ (Višji šolski svet v Clevelandu.) „Učenca v njej osamosvojiti, učenca privedi k temu, da zna vladati samega sebe, to bodi cilj naše šolske delavnosti.“ Tako pravi Harris, minister pouka Zedinjenih držav. — Uspehi ameriške šole se kažejo povsod. Evropa bo še občutila uspehe te šole na lastnem telesu.

—s. **K jubilejnemu letu J. Husa**. Naj se ne pozabi med nami lepa Husova beseda: „Verni kristjan, išči resnico, slušaj resnico, uči se resnice, ljubi resnico, govori resnico, drži resnico, brani resnico do smrti!“

Šolske in učiteljske vesti.

—s. **Prvi avstrijski doktor pedagogike** je profesor Burger, ki je predložil praški nemški univerzi pedagoško filozofsko disertacijo. Predmet glavnega rigorozna je bil izpit iz pedagogike.

—s. **V Švici se podaljša šolska obveznost** ljudskih šol. Bernski kanton se je odločil za devetletno šolo, ženevski za desetletno. Zakaj? To vedo razumni ljudje v Švici in vsak učitelj, samo naši politiki tega ne bodo nikdar razumeli.

—s. **Vrtnarska šola za deklice** je sedaj ustanovljena v Švici, v Estavayer-le-lac. Gojenke te šole postanejo izvrstne vrtnarice, ki dobivajo lepo plačane službe.

—s. **Novi šolski nadzorniki na Moravskem.** Češki okraji na Moravskem imajo nove šolske nadzornike. Med njimi je 15 ravnateljev meščanskih šol, 8 profesorjev srednjih šol, 6 vadniških učiteljev, 3 glavni učitelji in 2 učitelja meščanske šole.

—s. **Shod braniborskih učiteljev** se je vršil 3. septembra 1913 v Charlottenburgu. Bilo je prisotnih čez 2000 oseb. Najvažnejše resolucije, ki jih je shod sprejel, so: 1. Shod zahteva odločno, naj se pripozna učiteljem pravica, študirati na vseučilišču, kar je zahtevalo tudi prusko učiteljstvo na svojem shodu v Kraljevcu. 2. Shod smatra za najnujnejšo potrebo, da se poviša občna in strokovna naobrazba učiteljev. Naj se ustanovi sedemrazredno učiteljišče s programom srednje šole. Prvih šest let naj bi služilo občni naobrazbi, sedmi razred naj bi bil samo pedagoški. Po troletni šolski praksi bodi dovoljen učitelju vstop v univerzo. Po končanem vseučilišču položi učitelj praktično skušnjo za šolskega voditelja. Samo tako pripravljene učitelji bi mogli postati učitelji in ravnatelji semenišč in nadzorniki. 3. Učiteljstvo zahteva radikalno izpremembo učnih načrtov, ki bi naj odgovarjali modernim zahtevam šole. Naj bi se tudi odpravil šolski birokratizem in pripoznalo učiteljstvu več prav in samostalnosti v vodstvu šole. 4. Shod se pridružuje zahtevam berlinskega shoda po zvišanju mirovnine. Pravo na penzijo naj se pripozna učitelju od onega hipa, ko je stopil v šolo. Začetna penzija naj iznaša pol plače. 5. Sekcija za vaše nadaljevalne tečaje zahteva, naj se poak v teh tečajih poglobi in naj se uvede tudi za deklice obvezni obisk teh tečajev.

—s. **Leto 1914 in učiteljstvo.** Novo leto postane za učiteljstvo zelo važno. V tem letu se bode najbrže odločilo, ali naj učiteljstvo v Avstriji dalje gladuje ali pa naj brez gmotnih skrbi posveča vse svoje moči mladini in očetnjavi.

—s. **Škola**, list za učitelje in prijatelje šole, ki ga urejuje Stepan Širola v Zagrebu, obhaja letos svojo petindvajsetletnico. Tiho in skromno izpolnjuje svojo kulturno misijo. Želimo vrli družici: vse najbolje v bodočnosti!

—s. **Hrvatska pedagoška beda.** V „Školi“ toži Ilija Šarinič v članku „U neštašici učiteljstva“ o groznih posledicah učiteljske mizerije. To zlo pada edino le na šolo. Na trirazrednici poučuje sam, a ker ni drugih sil, mu hočejo sedaj pridružiti kot pomočnico neko navadno vaško vlačugo. Na Hrvatskem govore sedaj ljudje: „Lahko je postati učitelj.“ Ni okraja, kjer bi ne imeli nadomestnih učiteljev. To so pisarji, odpuščeni logarji, stari orožniki, izgnani srednješolci, ponekod so učiteljeve žene zapustile lonce in kotle in so postale pedagoginje. Šivilje so zapustile šivalni stroj in se preselile v šolo. Nadzorniki javno trdijo, da bi bilo bolje šole zapreti, nego jih pustiti v takšnih rokah. Takšen pomožni učitelj je v šoli odprl skoro formalno krčmo. Kmetje mu prihajajo ob šolskem času s prošnjami in darovi, a on nikomur ne pokaže vrat. Davno pensionirani učitelji zopet prevzemajo službo, 75 letni učitelji niso prav nobena redkost v hrvatskih šolah. „Ako je hladno“ — tako opisuje Šarinič svojega novega pomočnika — „ta človek se ne odkrije v šoli, niti ne sleče stare suknje, ki mu jo je daroval pred desetimi leti opozicionalni kandidat, za kojega je glassval. Noge so mu večno mrzle, zato nosi navadne ličhe opanke. Pod plaščem nosi torbo, v njej je steklenica žganja, da včasih z njo oplahne šolski prah.“ To so res strašne slike. Hrvatski politiki naj bi se zamislili in naj bi pamtili, da je prvi politikum šola. Gorje narodu, če to potraje še par let!

Srednje in višješolski vestnik.

—s. **Vojna vojni.** Ravnatelj „Ecole de la paix“ v Parizu, Horace Thivet, je poslal časniku „Javno mnenje“ informativen članek o zavodu (šoli miru), ki ima v svojem programu te-le ideje:

1. pripraviti teoretiški vzgojevalce na to, da postanejo pomagači mirovni misli;
2. širiti z vsemi sredstvi teoretiško in praktično znanje o mirovnem gibanju in podpirati sistematično proučevanje mira s pomočjo kooperativne metode.

„Šola miru“ je psihološko-pedagoški zavod, svobodno učilišče pod kontrolo filozofske fakultete na Sorboni. Učni predmeti se delijo na 5 skupin:

I. Stolica velikih znanstvenih odkritij, stolica pomožnih in tujih jezikov, gospodarski odnošaji.

II. Moralna skupina s 4 katedrami: za literaturo, umetnost, vero in filozofijo.

III. Zgodovina in politika. (Aktualne tuje zadeve, domače zadeve, kolonijalna vprašanja.

IV. Pacifikacija in odločevanje. (Mirovno gibanje in mirovni predlogi. Katedra za obvezno arbitražo in nje zgodovina. Katedra mednarodnega prava. Narodno pravo. Antiduelizem.)

V. Vzgoja in pouk. (Katedra za psihologijo, socijologijo in moralno. Pedagogika. Novinstvo.)

Namen šole miru je, da bi kot duševna delavnica in središče vse pacifiške akcije dejstvovala na spremembo socialnih organizmov. Javnosti kliče: „Proti vsaki kadetnici, proti vsaki vojni šoli ustanovite šolo miru!“

—s. **Srbščino** so uvedli kot učni predmet v konzularni akademiji na Dunaju.

—s. **Nemiri v ruskih szminarjih**. Iz Petrograda poročajo: V mnogih seminarjih, nad katerimi čuje sveti sinod, je prišlo do nemirov med seminaristi. V seminarju v Vjatce so seminaristi streljali v stanovanje rektorjevo iz revolverjev, ki so jih baje dobili od učiteljev. V Jaroslavi niso hoteli iti k pouku ter so zahtevali revizijo nevzdržljivih razmer. V Stavropolu so odnesli tri svete slike iz cerkve ter po ulicah nalepili plakate, v katerih so pozivljali k ekscesom. V Pleskovem si je rektor izprosil za pomoč urade, ker so dijaki konvikta odpovedali učiteljem poslušnost.

—s. **Arhiv kinematografskih filmov** se ustanovi v Berlinu, v Uraniji. Arhiv bode služil naučnim svrham. V predpoldanskih urah bode moglo zadostno število učencev izbirati s svojim učiteljem filme, katere hoče videti. Popoldne bodo poljudna predavanja in predstave. Upravljali bodo arhiv ravnatelj Uranije, dva srednješolska profesorja in dva narodna učitelja. Zavod bode tudi dajal informacije, kako se je posluževati kinematografa v naučne svrhe.

—s. **Stara pesem**. Ravnatelj gimnazije v Lucku je prepovedal poljskim učencem se posluževati v poslopju gimnazije materinščine. Nekateri učenci, ki se niso držali te prepovedi, so bili težko kaznovani.

—s. **Poljaki** imajo na Ruskem 66 srednjih šol. 21 jih je v Varšavi, 45 v ostali krajini. Iz tega je vidno, kaj pomeni Varšava v poljskem narodnem življenju. In v tej Varšavi je 443.198 katolikov in 301.268 židov.

—s. **Seminar za kolonijalne učitelje** so ustanovili v Berlinu. Sprejemajo se samo neoženjeni učitelji, stari do 27 let, ki imajo že vse učiteljske izpite in dobro kvalifikacijo. V seminaru se uče angleščine, francoščine, španščine, portugalsčine, turščine in kitajščine. Kandidatje dobivajo 200 M podpore na mesec in posebno doklado za knjige in šolske potrebščine. Po dovršenih naukih mora vsak učitelj služiti štiri leta v kolonijah.

Razne vesti.

—s. **Samostani v Avstriji**. Premonstrat v Strahovu Alfonz Žák je izdal knjigo „Avstrijski samostani“. Po njegovi statistiki je sedaj v Avstriji 640 moških samostanov z 11.116 menihi in 2316 ženskih samostanov s 27.389 nunami. Skupno živi v Avstriji v 2956 samostanih 38.505 redovnikov in redovnic. Ti samostani imajo 11 c. kr. višjih gimnazij s 3024 učenci in 101 privatistom. Razen tega imajo redovi 8 privatnih gimnazij, skupaj torej 19 gimnazij. Dijaških in gimnazijalnih konviktov imajo 28, privatnih uč-

teljišč 5, trgovski šoli 2, obrtne 3, poljedelske 2, meščanskih 6, ljudskih 20, sirotišnice 4, deških pribežališč 27 in celo vrsto šol v redovne namene. Redovnice vzdržujejo 3 ženske gimnazije, 20 učiteljišč, 8 višjih šol (liceje), 4 trgovske šole, 178 vzgojnih zavodov. 108 dekliških penzionatov, 56 meščanskih šol in 571 ljudskih šol. Od teh je 143 javnih ljudskih šol, 112 obrtnih šol, 6 tečajev za vrtnarice, 19 gospodinjstev šol, 173 šolskih vrteev in 64 nadaljevalnih šol.

—s. **Senzacionalen poizkus** hoče izvesti neka bogata žena v Čikagi. Adoptirati hoče 15 enako starih otrok, toda raznih plemen ter jim dati enako vzgojo. Upa dokazati s poizkusom, da imata vzgoja in okolica na razvoj značaja večji vpliv nego dedljivost in plemenski instinkt.

—s. **Zanimiva pravda.** List „Christliche Freiheit“, ki izhaja v Monakovem, poroča o zanimivem procesu: Znani učenec Nietzschejev, filozof Horneffer, je tožil urednika ultramontanskega lista radi razžaljenja časti, ker mu je le ta predbacival, da ubija s svojim moralnim, brezkonfesijnim poukom mladino duševno in religiozno. Sodba je vsakega presenetila, ker je bil urednik obsojen na 100 M globe in v povrnitev vseh stroškov. Da se je pravda za Horneffera tako zadovoljivo iztekla, se je imel zahvaliti predvsem ugodnim izjavam strokovnjakov, ki so bili pozvani kot svedoki. Tako je rektor Maksimilijanove gimnazije izjavil, da so Hornefferovi učenci prav lepega značaja in da v nečemmer ne zaostajajo za drugimi. Vseučilišni profesor pedagogike je izjavil, da brezkonfesijni pouk šolskemu smotru ne škodi, ako je učencem dana priložnost, da se privatno uče veronauka. Šolski svetnik dr. Kerschensteiner pa je izjavil, da je brezkonfesijni pouk potreben za otroke brezkonfesijnih staršev.

V šoli. Učiteljica: Zadnjič ste mi povedali, kaj dela ena oseba, stvar ali reč. Danes mi pa povejte, kaj delata dve osebi.

Učenec: Eden deček je za konja, eden pa „kučira“.

A. P.

—s. **Živali v gledališču.** V Parizu so postavili sredi zoološkega vrta gledališče, v katerem bodo nastopali glumci kot živali. Tako se bodo navajali otroci živali ljubiti in z njimi usmiljeno postopati.

—s. **Povodenj v šoli.** V vasi Olšovce v Galiciji se je utrgal oblak. Gorski potok je tako nabrekli, da je v treh minutah odnesel šolo in jo razbil ob drevje. Učitelj je izgubil vse svoje imetje, plod dela vsega življenja. — Treba misliti pri šolski stavbi tudi na takšne eventualnosti. („Szkola.“)

—s. **Kulturnost Nemcev** se kaže tudi v tem slučaju. V Mor. Krumlovu nemška občina ni hotela dovoliti češkim okoliškim občinam, da s svojimi novci ustanovijo v mestu češko meščansko šolo. Spor je šel skozi vse inštanice. Upravno sodišče je končno razsodilo v prilog okoličanom.

—s. **Vojake so se igrali** tudi po ruskih srednjih šolah. Ustrajale so se organizacije „potješnih“ pod patronanso vseh reakcionarnih elementov države. Kakor šolski bataljoni na Francoskem, kakor avstrijski Knabenhorti, tako so doživeli dan sodbe tudi „potješini“. Že pri veliki paradi l. 1911. v Peterburgu so doživeli „potješini“, kakor poroča „Rječ“, občuten poraz. Strokovna kritika se je skrajno zaničevalno izrazila o teh dijaških vojaki in njih nastopu. L. 1912. je nastop „potješnih“ v Peterburgu imel že bolj civilno lice: mesto igre z orožjem in maršev so kazali telovadbo in šport, ali tudi tako nesrečno, da se l. 1913. serija ni več vršila. Organizacija „potješnih“ leži na smrtni postelji, in ko umre, nihče ne bo plakal za njo.

Odbor društva „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“ razglašča: „Član nadučitelj Franc Metz je dne 4. decembra 1913 umrl. Donesek po 2 K naj se za ta 118. smrtni slučaj ob enem z doneskom za rezervo in upravo za l. 1914, t. j. 3 K, gotovo vplača tekom meseca januarja t. l. — Kdor želi tudi v letu 1914. osebno obvestilo o nastalih plačilih, naj blagovoli vrhutega poslati še 1 K in to na položnici zabeležiti.“

RAZPIS NATEČAJEV.

□ □ □

Št. 2278/13 P.

Razpis službe.

Sv. Urban, 4 razr. meš. lj. š. III. kr. raz., služba učiteljice, s prosto izbo, n. in sl. —
Redno opremljene prošnje do 10. februarja 1914, kraj. šol. sv. Sv. Urban.

Okrajni šolski svet Ptuj,
dne 2. januarja 1914.

Predsednik: **Dr. Netoliczka.**

Št. 20.

Učiteljske službe.

V šolskem okraju Brežice spopolniti so sledeča mesta učiteljev ozir. učiteljic stalno.

1. Na štirirazredni ljudski šoli v Globokem, II. plač. razred.

2. Na štirirazredni ljudski šoli v Kapelah, III. plač. razred.

Prosilci za te službe morajo pravilno opremljene prošnje vložiti do 5. svečana 1914
pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Okrajni šolski svet Brežice,
dne 5. prosinca 1914.